

دنیای حیوانات از دیدگاه قرآن و حدیث

(بررسی ۳۰ حیوان نام برده شده در قرآن کریم)

World animals through Qur'an & tradition

تألیف : دکتر محمد بیستونی

گروه تحقیق : مهری ابراهیم پور ، محمد و ندا شیخ حسنی

بیستونی، محمد، ۱۳۳۷ -

دنیای حیوانات از دیدگاه قرآن و حدیث: بررسی ۳۰ حیوان نام برده شده

در قرآن کریم = /World animals through Quran & tradition

تألیف محمد بیستونی؛ گروه تحقیق مهری ابراهیم پور، محمد و ندا

شیخ حسنی. - قم: بیان جوان، ۱۳۸۵.

۲۲۳ ص.؛ جدول: ۱۷ x ۱۷ س ۴

ISBN : 964-8399-49-2 : ۱۵۰۰۰ ریال

فهرست نویسی بر اساس اطلاعات فیبا.

کتابنامه: ص. ۲۹۵ - ۲۹۶؛ همچنین به صورت زیر نویس.

۱. حیوانات در قرآن. ۲. حیواناتها - احادیث. ۳. احادیث - قرن ۱۴.

الف. ابراهیم پور، مهری. ب. شیخ حسنی، محمد. ج. شیخ حسنی، ندا.

د. عنوان. ه. عنوان: بررسی ۳۰ حیوان نام برده شده در قرآن کریم.

۲۹۷/۱۵۹

BP۱۰۶/ج ۹

۸۴ - ۳۷۱۶۳

کتابخانه ملی ایران

تصویر سازی: مهد علیسر ضامنیت

ویراستاری و تایپ و صفحه آرایی: سهیلا شاکری، فاطمه سرزهی

انگورنسی و رایات: روح الله کرمیپیان

چاپ و صحافی: چاپ و نشر الهادی

شماره گستران: ۱۵۰۰ نسخه

ISBN: 964-8399-49-2: ک

شماره گستران: ۱۵۰۰ نسخه

شماره گستران: ۱۵۰۰ نسخه

شماره گستران: ۱۵۰۰ نسخه

شماره گستران: ۱۵۰۰ نسخه

شماره گستران: ۱۵۰۰ نسخه

عنوان: دنیای حیوانات از دیدگاه قرآن و حدیث

مؤلف: دکتر محمد بیستونی

گروه تحقیق: مهری ابراهیم پور، ندا و محمد شیخ حسنی

مدیر اجرایی: علی اکبر مهدادی

نویسنده و تاریخ چاپ: اول، سال ۱۳۸۵

ناشر: انتشارات بیان جوان

هرگونه نسخه برداری و چاپ از این کتاب، با اخذ مجوز کتبی از مؤسسه قرآنی تفسیر جوان بلامانع است.

نشانی: تهران - خیابان پاسدوان - بین گلستان هشتم و نهم - رویروی پمپ بنزین - شماره ۳۵۳ - طبقه همکف - واحد ۲

E_mail : dr_bistooni@tafsirejavan.com

تلفن: ۰۹۱۲۱۰۸۵۳۲۲ - ۲۲۵۸۹۶۲۶

متن تأییدیه حضرت آیت الله خزعلی مفسر و حافظ کل قرآن کریم

بسم الله الرحمن الرحيم

هر زمانی را زبانی است یعنی در بستر زمان خواسته‌هایی نو نو پدید می‌آید که مردم آن دوران خواهان آنند. با وسائل صنعتی و رسانه‌های بی‌سابقه خواسته‌ها مضاعف می‌شود و امروز با اختلاف تمدن‌ها و اثرگذاری هریک در دیگری آرمان‌های گوناگون و خواسته‌های متنوع ظهور می‌یابد بر متفکران دوران و افراد دلسوز خودساخته در برابر این هنجارها فرض است تا کمر خدمت را محکم ببندند و این خلأ را پر کنند همان‌گونه که علامه امینی با الغدیرش و علامه طباطبایی با المیزانش. در این میان نسل جوان را باید دست گرفت و بر سر سفره این پژوهشگران نشانند و رشد داد. جناب آقای دکتر محمد بیستونی رئیس هیئت مدیره مؤسسه قرآنی تفسیر جوان به فضل الهی این کار را بعهدہ گرفته و آثار ارزشمند مفسران را با زبانی ساده و بیانی

شیرین، پیراسته از تعقیدات در اختیار نسل جوان قرار داده علاوه بر این آنان را به نوشتن کتابی در موضوعی که منابع را در اختیارشان قرار داده دعوت می‌کند. از مؤسسه مذکور دیدار کوتاهی داشتیم، از کار و پشتکار و هدفمند بودن آثارشان اعجاب و تحسینم شعله‌ور شد، از خداوند منان افاضه بیشتر و توفیق افزونی برایشان خواستارم. به امید آنکه در مراحل غیرتفسیری هم از معارف اسلامی درهای وسیعی برویشان گشاده شود.

آمین رب العالمین .

۲۱ ربیع الثانی ۱۴۲۵

۲۱ خرداد ۱۳۸۳

ابوالقاسم خزعلی

سید محمد خاکی

مقدمه :

یکی از مسائلی که در قرآن کریم و روایات مورد توجه ویژه قرار گرفته «حیوانات» است اعم از چهارپایان ، پرندگان ، حشرات و غیره . بخش عظیمی از آیات قرآنی را بیان آفرینش ، نحوه زندگی ، خصوصیات ، احکام و منافع حیوانات تشکیل می دهد .

از این رو ، این بُعد از قرآن نیز شایسته تحقیق و بازکاوی است و بی گمان برای قرآن پژوهان و شیفتگان آموزه های قرآنی ، دقت نظر در آیاتی که در آنها از حیوانات ذکری به میان آمده ، معارف فراوانی نهفته است و نقش به سزایی در شناخت عظمت الهی و درک نظم و هماهنگی بسیار دقیق در عالم خلقت را ایفا می نماید .

در برخی از آیات قرآنی یاد حیوانات با حوادث تاریخی^(۱) همراه است که عبرت آموز می باشد، در بعضی از آیات به آنها مَثَل زده شده تا برای مردم حکمت و موعظه حسنه باشد و یا با آنها کفار و سرکشان را به مبارزه طلبیده است.^(۲)

عنایت قرآن به حیوانات اهلی کشاورزی به حدی است که در برخی از آیات^(۳) به آن حیوانات سوگند یاد کرده و اهمیت ویژه این نعمت الهی را با آوردن وصف هایی از آنها ذکر کرده است.

قرآن کریم به حشرات نیز توجه خاصی داشته و دو سوره

۱- ۱ / نیل . ۲- مانند مثال زدن به پشه در آیه ۲۶ سوره بقره .

۳- ۷۳ / حج .

قرآنی به نام حشرات نامگذاری شده است. (نمل، نحل).
 به طور کلی اسامی ۳۰ نوع حیوان در ۵۲ سوره قرآن کریم و ۱۵۴ آیه یاد شده
 است و در همه این آیات از فایده و ضرر و حکمت و پند و اندرز سخن به
 میان آمده است.

در سوره قرآنی از سوره «بقره» به عنوان بزرگترین سوره که ۲۸۶ آیه دارد و
 از سوره «فیل» به عنوان یکی از کوچکترین سوره که ۵ آیه دارد می توان یاد کرد.
 در قرآن کریم به نام برخی از حیوانات اشاره شده است و از ذکر نام آن
 حیوانات اهداف بخصوصی از قبیل حلیت و حرمت حیوانات، طهارت و نجاست
 حیوانات، بارکشی از حیوانات، علم و شعور حیوانات، تفکر در خلقت آنها و
 داستان و تشبیه را مورد عنایت قرار داده است. شش سوره از قرآن به نام
 حیوانات نامگذاری شده که عبارتند از: بَقَرَة (گاو)،
 اَنْعَام (چهارپایان)، نَحْل (زنبور عسل)، نَمْل (مورچه)، عَنكَبُوت و فیل.

منظور قرآن از ذکر مباحث مختلف مربوط به حیوانات این است که انسان نعمت‌ها و کرامت‌های الهی را به دست فراموشی نسپارد و به یاد داشته باشد که خدای تعالی چگونه از منبعی واحد مانند چهارپایان برای او خوراک، پوشاک و سایر مایحتاجش را فراهم آورده و فضل و رحمتش را شامل حالش گنزدانیده است. (۱)

با مطالعه این اثر شما با شگفتی‌ها و زیبایی‌ها و راز و رمزهای نهفته در زندگی حیوانات آشنا می‌شوید. امید که این خدمت کوچک در اشاعهٔ معارف قرآنی مقبول درگاه احدیت واقع گردد.

۱ - دانشنامهٔ قرآن و قرآن پژوهی، بهاءالدین خرمشاهی، انتشارات
دوستان و نساهید، قطع وزیری، ۱۳۷۷.

لازم است از سرکار خانم ابراهیم‌پور و دو فرزند قرآن‌پژوه ایشان محمد و ندا شیخ حسنی که این پژوهش موضوعی قرآنی را انجام داده‌اند تشکر و قدردانی نموده و برای آنها و همه خوانندگان این اثر ارزنده آرزوی اخلاص در عمل و حسن عاقبت را از درگاه ایزدمنان آرزو نمایم.

دکتر محمد بیستونی

رئیس هیئت مدیره مؤسسه قرآنی تفسیر جوان

تهران ۱۳۸۴/۷/۱۴ - اول رمضان المبارک ۱۴۲۶

نام حیوانات در قرآن کریم

ردیف	نام قرآنی	نام فارسی	تکرار	آدرس آیه و سوره
۱	إِبِلٌ	شتر	۲ بار	۱۲۲ اتعام: ۱۷ غائبه
۲	انعام	جمع نم گاو گوسفند شتر	۳۲ بار	۱۲ آل عمران: ۱۱۹ نساء: ۱ مائده: ۱۳۶، ۱۳۸، ۱۳۹، ۱۴۲ انعام: ۱۷۹ اعراف: ۲۲ یونس: ۵، ۶۶، ۸۰ نمل: ۲۸ حج: ۳۰، ۳۲ حج: ۲۱ مؤمنون: ۲۲ فرقان: ۱۳۳ شمره: ۲۸ فاطر: ۶ زمر: ۷۹ غافر: ۱۱ شوری: ۱۲ زخرف: ۱۲ محمد: ۲۹ فرقان: ۷۱ یس: ۵۲ طه: ۲۳ نازعات: ۳۲ هیس: ۳۷ سجده: ۱
۳	بُـنَـنٌ	جمع بُنْتَه: شتران قریه	۱ بار	۳۶ حج
۴	بَعُوضَةٌ	پشه	۱ بار	۲۶ یقین
۵	بَعِیْرٌ	شتر	۲ بار	۷۲ یوسف
۶	بِـهَـمٌ	جمع بَهِل: امیرها، قاطرها	۱ بار	۸ نمل

فهرست مطالب

موضوع	صفحه
مقدمه	۷
نام حیوانات در قرآن کریم	۱۲
توجه قرآن به حیوانات اهلی	۱۹
ذکر حیوانات همراه با مبارزات اصلاح طلبانه انبیاء اعظام	۲۰
تشابه و تمثیل در قرآن کریم با استفاده از حیوانات	۲۴
اسامی حیوانات در قرآن کریم	۲۵
۱ و ۲ - میش و بز	۲۵
۳ - گوسفند	۲۹

فهرست مطالب

موضوع	صفحه
«گوسفند» موضوع قضات حضرت داوود علیہ السلام	۲۹
۴- گوساله	۳۵
پذیرایی با «گوساله فربه» نشانه سخاوت حضرت ابراهیم علیہ السلام	۳۵
گوساله پرستی	۳۷
۵- گاو	۴۳
ذبح «گاو» به عنوان وسیله ای برای کشف جرم و امتحان بنی اسرائیل	۴۳
۶- شتر	۴۷

فهرست مطالب

صفحه	موضوع
۵۰	عجایب استثنایی شتر
۵۵	دسته بندی چهارگانه حیوانات در قرآن
۵۶	توضیحات دسته بندی حیوانات
۵۶	بی مهرگان
۵۶	مرجان ها
۵۷	کارمرجان ها
۵۸	نرم تنان

فهرست مطالب

موضوع	صفحه
چگونگی عمل تشکیل مروارید	۵۹
بندیایان	۶۰
حشرات	۶۱
تقسیم بندی هشتگانه حشرات در قرآن کریم	۶۱
۷- عنکبوت	۶۳
عجایب عنکبوت ها	۶۴
خانه عنکبوت از نظر قرآن	۶۵

فهرست مطالب

موضوع	صفحه
نوايد عنكبوت‌ها	۶۶
آيا عنكبوت آبي هم وجود دارد ؟	۶۶
۸- ملخ	۶۹
آفرينش ملخ از زبان نهج البلاغه	۷۱
۹- شپش	۷۵
۱۰- موريانه	۷۹
راز معماری موريانه‌ها	۸۰

فهرست مطالب

موضوع	صفحه
موریانه و داستان سلیمان نبی	۸۱
شگفتی‌های دنیای موریانه‌ها	۸۳
کار مأمورین پلیس موریانه‌ها چیست؟	۸۴
شهر موریانه‌ها و همکاری دربین آنها چگونه است؟	۸۵
۱۱ - مورچه	۸۹
زندگی مورچه‌ها از زبان نهج البلاغه	۹۰
داستان سلیمان و مورچه	۹۰

فهرست مطالب

موضوع	صفحه
پیام‌رسانی مورچه‌ها چگونه است؟	۹۳
۱۲ - پروانه‌ها	۹۷
راز لکه‌هایی که روی بال پروانه‌هاست	۹۸
چرخه زندگی پروانه	۹۹
۱۳ - زنبور عسل	۱۰۳
زنبور عسل و قرآن	۱۰۴
شکل هندسی کندوها	۱۰۶

فهرست مطالب

موضوع	صفحه
شکل مقاوم کندوها	۱۰۷
تمدن عجیب زنبوران	۱۰۸
عمل ماده شفا بخش	۱۰۹
ارزش غذایی عمل	۱۱۰
فرواید عمل	۱۱۱
تهیه پادزهر از زنبور	۱۱۳
خدمات دیگر زنبور عمل	۱۱۳

فهرست مطالب

موضوع	صفحه
بارور ساختن گل ها توسط زنبور عسل	۱۱۴
ساختمان جسمانی زنبور عسل	۱۱۵
حرکات زنبور عسل و مفاهیم آن	۱۱۶
جهت وزش باد و حرکت زنبورها	۱۱۷
زنبورها زمستان به کجا می روند؟	۱۱۷
حدیثی از امام جعفر صادق درباره زنبور عسل	۱۱۸
۱۴ - مکس	۱۲۱

فهرست مطالب

موضوع	صفحه
زندگی مگس	۱۲۳
۱۵- پشه	۱۲۷
عجایب خلقت پشه	۱۲۹
حدیثی از امام جعفر صادق علیه السلام درباره آفرینش پشه	۱۳۱
بیان نهج البلاغه در عظمت خلقت پشه	۱۳۱
زندگی انگلی پشه	۱۳۲
چشم تلسکوپی حشرات	۱۳۳

فهرست مطالب

موضوع	صفحه
حشرات چگونه تنفس می کنند؟	۱۳۴
مهره داران	۱۳۷
۱۶- ماهیان در آیات قرآن	۱۳۹
کدام حیوان از حباب لانه می سازد؟	۱۳۹
کدام ماهی نوزادش را در دهانش پناه می دهد؟	۱۴۰
رنگ ها علانم اخطار دهنده	۱۴۱
آیا ماهی ها زیر آب تنفس می کنند؟	۱۴۲

فهرست مطالب

موضوع	صفحه
آیا ماهی‌ها الکتریسته تولید می‌کنند ؟	۱۴۳
آیا ماهی پرنده وجود دارد ؟	۱۴۳
کدام حیوان‌ها در پرده‌ای از دود ناپدید می‌شوند ؟	۱۴۴
پستاندار دریایی	۱۴۴
اسب دریایی چه نوع حیوانی است ؟	۱۴۵
دوزیستان	۱۴۵
کدام حیوان تخم‌هایش را بر پشت خود حمل می‌کند ؟	۱۴۶

فهرست مطالب

موضوع	صفحه
۱۷- خزندگان (مارها)	۱۴۹
مار زنگی چگونه در تاریکی شکار خود را پیدا می‌کند ؟	۱۵۰
اژدها (مار بزرگ)	۱۵۳
داستان حضرت موسی و مار	۱۵۴
طول بلندترین مار جهان چه قدر است ؟	۱۵۵
مارها چگونه حرکت می‌کنند ؟	۱۵۶
۱۸- طیور (هذهذ)	۱۵۹

فهرست مطالب

موضوع	صفحه
گفتار پرندگان در قرآن	۱۵۹
۱۹- کـ_____لاغ	۱۶۳
آیا حیوانی مانند کلاغ سیاه مفید است ؟	۱۶۴
۲۰- سلوی (بلدرچین)	۱۶۷
شگفتی آفرینش پرندگان از زبان نهج البلاغه	۱۶۷
مهاجرت پرندگان	۱۶۸
چرا پرندگان بیشتر به شکل V پرواز می کنند	۱۶۹

فهرست مطالب

موضوع	صفحه
فن پیچیده پرواز در پرندگان	۱۷۰
شگفتی آفرینش طاووس از زبان علی بن ابیطالب علیه السلام	۱۷۲
شگفتی رنگ آمیزی پرهای طاووس	۱۷۳
۲۱ و ۲۲ - جوارح (سگ و یوز پلنگ)	۱۷۷
سگ	۱۷۸
حکم ظرفی که سگ لیس زده است؟	۱۸۰
بررسی رفتار حیوانات اهلی	۱۸۰

فهرست مطالب

موضوع	صفحه
برقراری ارتباط در حیوانات	۱۸۱
انواع آوای هشدار دهنده در حیوانات	۱۸۲
کدام حیوان سبّ می‌سازد؟	۱۸۵
۲۳- خوک	۱۸۹
دلایل حرمت خوردن گوشت خوک	۱۸۹
زیان‌های معنوی و اخلاقی خوردن گوشت خوک	۱۹۲
۲۴- گری	۱۹۷

فهرست مطالب

موضوع	صفحه
صحنه سازی حملهٔ «گرگ» به یوسف علیّه توسط برادرانش	۱۹۸
۲۵- شیر	۲۰۳
۲۶- الاغ	۲۰۷
قاطر (استر)	۲۰۸
۲۷- اسب	۲۱۳
«اسب های ممتاز» وسیله آزمایش تربیت انسان	۲۱۴
۲۸- فیل	۲۱۷

فهرست مطالب

موضوع	صفحه
قدرت نمایی عجیب خداوند کعبه.....	۲۱۷
چرا فیل ها گوش های بسیار بزرگی دارند؟.....	۲۱۸
۲۹- آب-ایسل.....	۲۲۱
داستان اصحاب فیل.....	۲۲۱
۳۰- میمون (بوزینه، شامپانزه).....	۲۳۱
زندگی گروهی میمون ها.....	۲۳۲
زبان ارتباطی میمون ها.....	۲۳۲

فهرست مطالب

موضوع	صفحه
خوردن گوشت چه حیواناتی حرام است ؟	۲۳۵
آیا خوردن حیوان خفه شده حلال است ؟	۲۳۵
الْمُسْؤُفُودَةُ	۲۳۵
الْمُتَرَدِّيَّةُ	۲۳۶
الْأَنْطِخَاءَةُ	۲۳۶
السَّبُعُ	۲۳۶
گوشت مَيْتَه	۲۳۷

فهرست مطالب

موضوع	صفحه
نماز خواندن بر پوست حیوانات حرام گوشت	۲۳۷
چهارپایان و منافع آنها	۲۳۷
آیا حیوانات وحشی دارای عاطفه هستند؟	۲۳۹
آیا حیوانات هم رستاخیز دارند؟	۲۴۰
آیا اگر حیوانات رستاخیز دارند، تکلیف هم دارند؟	۲۴۵
حیوانات حلال گوشت و حرام گوشت در قرآن	۲۴۹
آیا حیوانات نیز فهم دارند؟	۲۵۰

فهرست مطالب

موضوع	صفحه
تعداد حیوانات ، حشرات و پرندگان	۲۵۱
حیوانات مظهر چه چیزهایی هستند ؟	۲۵۲
پستانداران	۲۵۳
هوش سرشار حیوانات	۲۵۳
رام شدن حیوانات	۲۵۵
کدام پرنده لانه خود را می دوزد ؟	۲۵۶
کدام حیوان خانه اش را یا خود حمل می کند ؟	۲۵۷

فهرست مطالب

موضوع	صفحه
کدام پرنده خانه خود را رنگ می زند ؟	۲۵۷
کدام پرنده دشمن خود را فریب می دهد ؟	۲۵۸
خفاش از زبان قرآن ناطق علی بن ابیطالب علیه السلام	۲۵۹
هزار پایان و صد پایان چند پا دارند ؟	۲۶۲
آفتاب پرست چه رنگی است ؟	۲۶۲
بلندترین حیوان جهان کدام است ؟	۲۶۲
عمر کدام حیوان بیشتر است ؟	۲۶۳

فهرست مطالب

موضوع	صفحه
سرعت تیز پروازترین حیوان چه قدر است ؟	۲۶۳
کدام حیوان سریع تر از حیوانات دیگر می دود ؟	۲۶۳
آیا بزرگترین پرنده جهان پرواز می کند ؟	۲۶۳
کدام پرنده بلندترین بال را دارد ؟	۲۶۴
اندازه کوچکترین پرنده جهان چقدر است ؟	۲۶۴
پرندگان تا چه مسافتی مهاجرت می کنند ؟	۲۶۴
پرندگان تا چه ارتفاعی پرواز می کنند ؟	۲۶۴

فهرست مطالب

موضوع	صفحه
طول بلندترین مار جهان چقدر است ؟	۲۶۵
کدام حیوان بلندترین دماغ را دارد ؟	۲۶۵
کدام پرنده می تواند به عقب پرواز کند ؟	۲۶۶
چه حیواناتی صحبت می کنند ؟	۲۶۶
سنجاب ها چگونه پرواز می کنند ؟	۲۶۶
کدام پرنده با ابزار شکار می کند ؟	۲۶۷
چرا حیوانات به خواب زمستانی فرو می روند ؟	۲۶۷

فهرست مطالب

موضوع	صفحه
کدام حیوان تقسیم می شود؟	۲۶۸
زبان حیوانات یا منطق الطیر	۲۶۹
حقوق حیوانات از دیدگاه احادیث	۲۷۲
زدن حیوانات	۲۷۹
ثواب مهربانی با حیوانات	۲۸۱
کیفر آزار دادن حیوانات	۲۸۲
کشتن به ناحق حیوانات	۲۸۳

فهرست مطالب

موضوع	صفحه
نهی از به جان هم انداختن حیوانات	۲۸۶
سیستم بینایی در حیوانات	۲۸۶
شبکه مصنوعی	۲۹۰
نیم نگاهی به اطراف	۲۹۲
فهرست منابع و مآخذ	۲۹۵